

הלכות שאלה ופקדון פרק ו

א. שומר חנם שאמר הריני משלם, ואיני נשבע אם היה הפקדון דבר שכל מינו שווה ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון פרות, או יריעות שלצמר או שלפשתן השוות בכל ענינם, או קורות המצויות, וכל פיוצא בהן הרי זה משלם, ואינו נשבע. אבל אם היה הפקדון בהמה, או בגד מציר, או כלי מתקן, או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשווה חוששין שמא עיניו נתן בו, ומשביעין אותו בתקנת חכמים שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו; ואחר כך משלם.

ב. והוא הדין לשאר השומרין, כגון השואל שאמר מתה או נגנבה, ושומר שכר והשוכר, שאמר נגנבה או אבדה אף על פי שהן חייבין לשלם משביעין אותן שבועה שאינה ברשותן, ואחר כך משלמין דמי הבהמה או החפץ: שאנו חוששין לו, שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים, יתר על זה היה שווה כולל בשבועתו שאינו שווה אלא כך וכך.

ג. נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרין, כולל בשבועתו שלושה דברים ששומר בדרך השומרין, ושארעו כך וכך והרי אינו ברשותו, ושלא שלח בו יד קדם שארעו המארע הפוטר אותו. ואם רצה לשלם נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שכן וכך היה שווה.

ד. יש לשומר להתנות שאינו שומר בדרך השומרין, אלא מעות אלו שתפקיד אצלי בזוית ביתי אני מניח אותן, וכיוצא בזה. טען השומר שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון אומר לא היה שם תנאי אף על פי שהפקיד אצלו בעדים מתוך שיכול לומר שמרתי בדרך השומרין ונאנסתי, נאמן לומר שהיה ביניהן תנאי. לפיכך ישבע שלא שלח בו יד, ושאינו ברשותו, ושהיה ביניהן תנאי.

ה. שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע פטור משבועה, ואין אומרים שמא שלח בו יד קדם שאבד. ובעל הפקדון שהביא ראיה שפשע השומר, משלם; ואם טען ואמר תנאי היה בינינו אינו נאמן, שהרי יש עדים שפשע.

ו. הפקיד אצל חברו בעדים, ובאו עדים שזה החפץ בפנינו הפקידו אצלו אין השומר יכול לטען ולומר חזרתי ולקחתיו ממנו, או נתנו לי במתנה. לפיכך אם מת השומר, מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים בלא שבועה.

ז. ולא עוד אלא מי שבא ואמר כך וכך הפקדתי אצל אביכם, ונתן סימנין מבהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר, והיה הדין יודע שלא היה המת אמוד שזה הפקדון שלו יש לדין הזה לתן הפקדון לזה שנתן סימניו: והוא שלא יהיה המפקיד, רגיל להכנס לזה שמת; אבל אם היה רגיל אצלו שמא שלאחר הוא, והכיר הסימנין שלו.

ח. באו עדים והעידו לדין שאין זה אמוד, אין מוציאין מן היתומים בעדותן: שאין זה ראיה ברורה, ואמדין דעתן אינו אמד דעתו; ואין לו לדין אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין.

ט. מעשה באחד שהפקיד שמשמין אצל חברו בעדים, ובא

לְתַבְּעוּ, וְאָמַר לוֹ הַחֲזֹרְתִים לָךְ, אָמַר לוֹ הַמִּפְקִיד וְהָלֹא כָךְ וְכָךְ
הִיא מִדַּתָּם וְהָרִי הֵם מִנְחִים אֶצְלָךְ בַּחֲבִית, אָמַר לוֹ שְׁלֹךְ הַחֲזֹרְתִי
לָךְ, וְאִלּוּ אַחֲרִים הֵן. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׁמָא
אִלּוּ הַשִּׁמְשָׁמִין שֶׁלְשׁוּמֵר הֵן; אֲלֹא יִשְׁבַּע הַשׁוּמֵר בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ
שֶׁהַחֲזִיר, כָּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

י. בַּעַל הַפְּקָדוֹן שֶׁתַּבְּעַ פְּקָדוֹנוֹ, וְנָתַן לוֹ הַשׁוּמֵר, וְאָמַר הַמִּפְקִיד
אֵין זֶה פְּקָדוֹנִי אֲלֹא אַחֵר הוּא, אוֹ שָׁלֵם הָיָה וְאַתָּה שִׁבְרָתוֹ,
אוֹ חֹדֶשׁ הָיָה וְאַתָּה נִשְׁתַּמֶּשֶׁת בּוֹ, מֵאָה סָאִין הַפְּקָדָתִי אֶצְלָךְ
וְאֵין אִלּוּ אֲלֹא חֲמִשִּׁים, וּבַעַל הַבֵּית אָמַר זֶה הוּא שֶׁהַפְּקָדָתִי
בְּעֶצְמוֹ, וּמָה שֶׁנָּתַתָּ אֶתָּה נוֹטֵל הָרִי הַשׁוּמֵר נִשְׁבַּע הַסֵּת, כִּשְׂאֵר
כָּל הַנִּתְבָּעִין: שְׂאִין כָּל שׁוּמֵר נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשׁוּמְרִין הָאֻמּוּרָה
בַּתּוֹרָה, אֲלֹא בְּזִמְן שְׁמוּדָה בְּעֶצְמוֹ שֶׁלְפָקְדוֹן כָּמוֹ שֶׁהַמִּפְקִיד
אָמַר, וְטוֹעֵן שֶׁנִּגְנַב אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁבָּה; כָּלְלוּ שֶׁלְדַבֵּר, טוֹעֵן
לְפֹטֵר עֲצָמוֹ מִן הַתְּשְׁלוּמִין. אָבֵל אִם אָמַר, זֶה הוּא שֶׁהִשְׁאֵלְתָנִי,
אוֹ שֶׁהִשְׁפִּירְתָּ לִּי, אוֹ שֶׁנִּטְלָתִי שְׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ, וְהַבְּעָלִים
אֹמְרִים אֵינּוּ זֶה אֲלֹא אַחֵר, אוֹ נִשְׁתַּנָּה מִכַּמּוֹת שֶׁהָיָה הַשׁוּכֵר
נִשְׁבַּע הַסֵּת; אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, אִם הוּדָה בְּמִקְצַת.

יא. פִּיעֵד: מֵאָה סָאֵה הַפְּקָדָתִי אֶצְלָךְ, וְהַשׁוּמֵר אָמַר לֹא
הַפְּקָדָתִי אֶצְלִי אֲלֹא חֲמִשִּׁים נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּדָה
בְּמִקְצַת: לֹא מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הַשׁוּמְרִין. מֵאָה כּוֹר שֶׁלַּחֲטִים
הַפְּקָדָתִי אֶצְלָךְ, וְהוּא אָמַר לֹא הַפְּקָדָתִי אֶצְלִי אֲלֹא מֵאָה כּוֹר
שֶׁלְשַׁעוּרִים נִשְׁבַּע הַסֵּת כִּשְׂאֵר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנָה כְּזוֹ.

הַלְבוֹת שְׂאֵלָה וּפְקָדוֹן פֶּרֶק ו

א. הַמִּפְקִיד פְּרוּת אֶצֶל חֵבְרוֹ הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן חוֹסְרִין וּמִתְמַעֲטִין וְהוֹלְכִין. בְּמָה דְּבָרִים אֻמּוּרִים, בְּשִׁחְסוּרוֹ
חֲסֵרוֹן הָרָאוּי לָהֶן בְּכָל שָׁנָה. אָבֵל אִם חֲסָרוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי חֲסֵרוֹנָן
מוֹכְרִין בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי הֶשֶׁב אֲבָדָה לְבַעָלִים; וְכִשְׁהוּא מוֹכְרִין,
יִמְכֹּר לְכוֹהֲנִים בְּדָמֵי תְרוּמָה, שְׁמָא עָשׂוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְּרוּמָה
אוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, עַל פְּרוּת אַחֲרוֹת.

ב. הַמִּפְקִיד אֶצֶל חֵבְרוֹ פְּרוּת וְהִרְקִיבוּ, יֵין וְהַחֲמִיץ, דְּבִשׁ וְנֶפֶסֶד
עוֹשֶׂה תִקְנָה לְבַעַל הַפְּקָדוֹן, וּמוֹכְרִין לוֹ בְּבֵית דִּין: אֵף עַל פִּי
שֶׁעָמְדוּ בְּהֶפְסֵדָן, וְאֵין הַהֶפְסֵד פּוֹסֵה בָּהֶן הָרִי הַקְּנָקְנִים וְהַכֵּלִים
מוֹסִיפִין הֶפְסֵד.

ג. הַמִּפְקִיד חֲמִץ אֶצֶל חֵבְרוֹ, וְהִגִּיעַ הַפֶּסַח הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ, עַד
שֶׁעָשָׂה חֲמִישִׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר; יוֹצֵא וּמוֹכְרוֹ בַּשּׁוּק לְשַׁעֲתוֹ,
מִשּׁוֹם הֶשֶׁב אֲבָדָה לְבַעָלִים. וְהוּא הַדִּין לְשַׂאֵר הַפְּקָדוֹנוֹת, שֶׁלֹּא
יִגַּע בָּהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹדָאֵי שְׁיוּזְלוֹ בְּזִמְן פְּלוּנִי, אוֹ
יֵאָנֵס אוֹתָם הַמָּלֶךְ: שְׁמָא יָבוֹאוּ בַּעֲלֵיהֶן מִקֵּדָם, וְיִטְלוּ מִמוֹנָם.

ד. הַמִּפְקִיד סֵפֶר תּוֹרָה אֶצֶל חֵבְרוֹ, גּוֹלְלוֹ אֶחָד לְשָׁנִים עָשָׂר
חֹדֶשׁ. וְאִם כִּשְׁהוּא גּוֹלְלוֹ, פּוֹתְחוֹ וְקוֹרָא בּוֹ מִתָּר; אָבֵל לֹא
יִפְתַּח בְּגִלָּל עֲצָמוֹ, וְיִקְרָא. וְהוּא הַדִּין לְשַׂאֵר הַסְּפָרִים. וְאִם
פָּתַח, וְקָרָא בְּגִלָּל עֲצָמוֹ הָרִי שֶׁלַּח יָד בַּפְּקָדוֹן, וְנִתְחַיֵּב בְּאַנְסִין.

ה. הַפְּקִיד אֶצְלוֹ כִּסּוֹת שֶׁלְצֹמֵר מִנְעֶרָה אַחַת לְשָׁלוּשִׁים יוֹם,
כְּדֶרֶךְ שְׂאֻמְרוֹ בְּאַבְדָּה; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁזוֹ חוֹבָה עָלָיו

משום השב אבדה לבעלים. במה דברים אמורים, בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד.

ו. כל המוכר פקדון על פי בית דין, הרי זה מוכר לאחרים; ואינו מוכר לעצמו, מפני החשד. והדמים יהיו מנחים אצלו, ויש לו להשתמש בהן; לפיכך הרי הוא עליהן שומר שכר, אף על פי שעדין לא נשתמש בהן.

ז. המפקיד מעות אצל השלחני, או החנוני אם היו צוררין וחתומין, או קשורין קשר משנה הרי זה לא ישתמש בהן; לפיכך אם אבדו או נגנבו, אינו חייב באחריותן. ואם אינן חתומין, ולא קשורין קשר משנה אף על פי שהן צוררין, יש לו להשתמש בהן; לפיכך הוא נעשה עליהם שומר שכר, ואם אבדו או נגנבו, חייב באחריותן. נאנסו, כגון שאבדו בלסטים מזין הרי זה פטור. במה דברים אמורים, קדם שישתמש בהן; אבל אחר שנשתמש בהן נתחייב באחריותן ככל מלוה שבעולם, עד שיחזירן לבעלים.

ח. המפקיד מעות אצל בעל הבית, בין צוררין בין מתרין הרי זה לא ישתמש בהן; לפיכך אם אבדו או נגנבו, אינו חייב באחריותן והוא, שיטמנם בקרקע כמו שבארנו.

ט. המפקיד חבית אצל חברו, בין שיחדו לה הבעלים מקום בין שלא יחדו לה מקום, וטלטלה לצרכו ונשברה, בין מתוך ידו נשברה בין אחר שהחזירה למקום שיחדו לה נשברה חייב לשלם; טלטלה לצרכה, בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום אחר הרי זה פטור.

י. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים, ולא מן התינוקות. קבל מן האשה, יחזיר לאשה; מתה, יחזיר לבעלה. קבל מן העבד, יחזיר לעבד; מת, יחזיר לרבו. קבל מן הקטן יקנה לו בו ספר תורה, או דקל שיאכל פרותיו. וכלן שאמרו בשעת מיתתן, שלפלוני הם אם נאמנין לו, יעשה כפרושן; ואם לאו, יחזיר ליורשיהם.

יא. הפקדון והאבדה, לא נתנו לתבע אלא במקומם. כיצד: הפקיד אצלו בירושלים, אינו יכול לתבעו בנזב; ואם החזיר לו פקדונו בנזב, מקבלו ממנו. הפקיד אצלו בישוב, והביא לו פקדונו במדבר אינו מקבלו ממנו, אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך, עד שתחזירהו לי בישוב, כדרך שהפקדתי אצלו בישוב.

יב. המפקיד אצל חברו, והלך בעל הפקדון למדינת הים, והרי השומר רוצה לפרש, או לצאת בשירה יש מי שהורה שאם בא השומר והביא הפקדון לבית דין, נפטר מאחריות שמירתו. ודברים שלטעם הם, שאין אוסרין זה במדינה זו, מפני פקדון שלזה שברח; ואי אפשר לו להוליכו עמו, שמא יארע לו אנס, ויהיה חייב באחריותו. ובית דין מפקידין אותו ביד נאמן אצלם, משום השב אבדה לבעלים.

הלכות שאלה ופקדון פרק ח

א. המפקיד אצל חברו בהמה או כלים, ונגנבו או אבדו, ואמר הריני משלם, ולא רצה להשבע, ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל; טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם למי שהיה הפקדון אצלו, שהרי אמר אשלם.

ב. חזרה הבהמה עצמה חוזרת לבעליה, היא וגזותיה וולדותיה: שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח הבא מאליו. וכבר בארנו שאין הגנב מחזיר גזות וולדות, אלא לפני יאוש.

ג. נשבע השומר ולא רצה לשלם, ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל; טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם, לבעל הפקדון.

ד. וכן השוכר פרה מחברו, ונגנבה, ואמר הריני משלם ואיני נשבע, ואחר כך הכר הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר: שאלו רצה השוכר, היה נשבע שנגנבה באנס, ונפטר.

ה. שומר חנם שאמר פשעתי, זכה בכפל: שהרי חייב עצמו לשלם; ואלו רצה, אמר נגנבה או אבדה, והיה נפטר. וכן נושא שכר, והשוכר שאמר נגנבה קנה הכפל: שהרי חייב עצמו לשלם; ואלו רצה, אמר מתה, והיה נפטר. אבל השואל אינו קונה הכפל, עד שישלם מעצמו. קדם ושלם מעצמו, ואחר כך הכר הגנב משלם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשואל.

ו. כל הקונה הכפל, קונה השבח הבא מאליו. כיצד: הפקיד ארבע סאין אצל חברו, והרי הן שווין סלע, ונגנבו או אבדו, ואמר הריני משלם סלע ואיני נשבע, ואחר כך נמצאו, והרי הן שווין ארבע סלעים הרי הן שלשומר, ואינו משלם אלא סלע.

ז. במה דברים אמורים, שלא הטריחן לבעלים בדין. אבל אם הודה שפשע, וחיבוהו בית דין לתן, ולא נתן ברצונו, עד שפלוהו בית דין על כרחו ונטלו ממנו, ואחר כך הכר הגנב, או נמצא הפקדון יחזיר לבעלים כמות שהוא, ומחזירין לשומר הדמים שלקחו ממנו. ואם כלים או קרקע גבו בית דין ממנו בשומה, מחזיר לשומר כליו או שדהו.

ח. תבעוהו בעלים לשומר, ונשבע, ואחר כך שלם, והכר הגנב הואיל ושלם ברצונו, זכה בכפל, אף על פי שהטריחן בתחלה לדין, עד שנשבע. אמר השומר בתחלה איני משלם, וחזר ואמר הריני משלם זכה בכפל.

ט. אמר הריני משלם, וחזר ואמר איני משלם, או שאמר הריני משלם ומת, ואמרו הבנים אין אנו משלמין, או שלא הספיק לתבע את השומר עד שמת, ותבע את הבנים ושלמו בני השומר, או ששלמו הבנים לבנים, או ששלם השומר מחצה; שאל שתי פרות ושלם אחת מהן, שאל משתפין ושלם לאחד מהן, שתפין ששאלו ושלם אחד מהן, שאל מן האשה ושלם לבעלה, אשה ששאלה ושלם בעלה: כל אלו ספק, והרי הכפל מטל בספק, ואינו תחת יד אחד מהן; לפיכך חולקין הכפל או השבח, בין בעל הפקדון ובין השומר. ואם קדם אחד מהן, ותפס הכל אין מוציאין מידו, ואפלו בחוצה לארץ.

י. נִגְנַב הַפְּקָדוֹן בְּאַנָּס, וְאַחַר כֵּךְ הִפֵּר הַגִּנָּב אֶחָד שׁוֹמֵר חָנָם
וְאַחַד שׁוֹמֵר שָׁכָר עוֹשֶׂה דִין עִם הַגִּנָּב, וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע. קֶדֶם וְנִשְׁבָּע,
וְאַחַר כֵּךְ הִפֵּר הַגִּנָּב אִם שׁוֹמֵר חָנָם הוּא רָצָה, עוֹמֵד בְּשִׁבוּעָתוֹ,
רָצָה, עוֹשֶׂה דִין עִם הַגִּנָּב; וְאִם שׁוֹמֵר שָׁכָר הוּא, עוֹשֶׂה עִמּוֹ
דִין. נִגְנַב הַפְּקָדוֹן בְּאַנָּס, וְהַחֲזִירוֹ הַגִּנָּב לְבֵית הַשּׁוֹמֵר, וְהָרִי הוּא
בְּהֶמָּה, וּמָתָה שֵׁם בְּפִשְׁעָהּ יֵשׁ בְּדִבְרֵי סֶפֶק אִם כָּלָתָה שְׁמִירָתוֹ
וְנִפְטָר, אוֹ עֲדִין לֹא כָלָתָה שְׁמִירָתוֹ. לְפִיכֵךְ הַשּׁוֹמֵר פְּטוֹר
מִלְשָׁלָם; וְאִם תִּפְסוּ הַבְּעָלִים, אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָם.